

ŠTANDARDY PRE VODIACEHO PSA

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VEDY,
VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Výcviková škola
pre vodiace
a asistenčné
psy

EURÓPSKA ÚNIA

Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje
www.esf.gov.sk, www.minedu.gov.sk

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

Autori: Odborní zamestnanci Výcvikovej školy pre vodiace a asistenčné psy

Výcviková škola pre vodiace a asistenčné psy,
Rovniankova 1668/16/1, 851 02 Bratislava

Materiál vznikol v rámci projektu **Moderné celoživotné vzdelávanie v odbore tyflokynológia v záujme odstraňovania bariér spoločenského uplatnenia zrakovo postihnutých**, kód ITMS2014+ projektu: **312011K386**

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje
www.esf.gov.sk, www.minedu.gov.sk

OBSAH

1. ÚVOD.....	4
1.1. Význam štandardov pre vodiace psy	4
1.2. Vývoj štandardov pre vodiace psy	4
1.3. Historická transformácia vybraných štandardov pre vodiace psy	6
2. NÁVRH ŠTANDARDOV PRE VODIACE PSY PRE POTREBY SR.....	7
2.1. Všeobecné požiadavky na vodiaceho psa	7
2.2. Zručnosti vodiaceho psa	8
3. SKÚŠKA VODIACEHO PSA	11
4. ZÁVER	13

1. ÚVOD

1.1. Význam štandardov pre vodiace psy

V legislatíve SR momentálne (2021) chýba akékoľvek ustanovenie, ktoré by určovalo, aký pes sa môže stať vodiacim psom a aké požiadavky v oblasti zdravia, povahy, správania a pracovného výkonu musí splniť, aby bol efektívnym pomocníkom pre osobu so zrakovým postihnutím. Tento stav je nevyhovujúci a pre osoby s ťažkým zrakovým postihnutím problémový, pretože akákoľvek zdravotná porucha, orgánová či zmyslová, chronická či genetická znemožní využívanie vodiaceho psa. Jeho využívanie znemožní tiež nevhodné správanie, či nedostatočné pracovné zručnosti. Taktiež sterilizácia a kastrácia by mali byť, tak ako je vo svete bežné, povinnou súčasťou procesu prípravy vodiaceho psa. Nie je možné, aby nekastrovaný samec a nesterilizovaná samica efektívne vykonávali prácu psa so špeciálnym výcvikom v období ich hormonálnych cyklov a navyše sa stávajú v tomto období nevyspytateľní a ťažko ovládateľní aj pre vodiace osoby.

V súvislosti s absentujúcimi štandardami je potrebné uviesť, že v slovenskej legislatíve patrí vodiaci pes do skupiny „psy so špeciálnym výcvikom“, ktoré majú výnimočné práva a postavenie v spoločnosti. Ich prístupové práva sú prakticky neobmedzené a tak nie je možná diskriminácia z dôvodu používania špeciálne vycvičeného psa, na kompenzáciu svojho zdravotného postihnutia.

Súčasná slovenská legislatíva:

- a) Explicitne povoľuje osobám v sprievode vodiacich psov vstup na všetky verejné priestranstvá rovnako ako iným osobám a zároveň ich zbavuje povinnosti mať pri výkone práce nasadený náhubok;
- b) Explicitne povoľuje osobám v sprievode vodiacich psov vstup do stravovacích zariadení a to aj v prípade, kedy je vstup psom ako domácim zvieratám zakázaný

V súčasnosti prebiehajú rokovania, s Ministerstvom práce sociálnych vecí a rodiny, na odstránenie popisovaných nedostatkov a zavedenie potrebných štandardov pre vodiaceho psa do príslušného zákona alebo formou vyhlášky k predmetnému zákonu. (447/2008 § 25).

1.2. Vývoj štandardov pre vodiace psy

Štandardy pre vodiacich psov sú, rovnako ako v iných odvetviach, normami v určitej oblasti a v téme vodiacich psov, sú definované konkrétne oblasti a konkrétne prvky, v ktorých je požadovaná ustálená a jednotná úroveň. Jedná sa o štandardizovaný profil vodiaceho psa, v rámci ktorého sú definované požiadavky na všeobecné parametre psa, jeho zdravotný stav, jeho zručnosti pre prácu vodiaceho psa a celkové správanie.

Potreba vytvorenia ustálených pravidiel, prípadne ich určitej kostry, vznikala postupne, z dôvodu veľkých rozdielov vo výkone vodiacich psov, v ich správaní, kvalite práce, povahových vlastností psov

a ostatných atribútov, súvisiacich s prácou vodiaceho psa. Za uvedených podmienok nebolo možné jasne definovať, ako má vodiaci pes pracovať, aké pokyny má plniť, aký má byť jeho temperament a správanie a podobne. Je potrebné dodať, že vodiaci pes, ktorý nie je kvalitne vycvičený môže byť hrozbou pre verejnosť aj svojho majiteľa. V prípade, ak pes, nemá potrebné zručnosti na prácu vodiaceho psa, môže byť jeho spolupráca s nevidiacim človekom nebezpečná tým, že pes vojde do vozovky, nevyhne sa prekážke, nevyrieši povrchové alebo ostatné prekážky a podobne. V prípade, ak pes, nemá vhodnú povahu a preukazuje známky agresivity, môže byť hrozbou pre verejnosť. Psovod bez zrakovej kontroly nemá možnosť mať svojho psa pod kontrolou rovnako aktívne, ako ho má vidiaci psovod, preto je veľmi dôležité, aby vodiaci pes spĺňal požadované štandardy.

Téma vodiacich psov rezonuje vo svete novodobých dejín, od čias druhej svetovej vojny, kedy boli prvé vodiace psy vycvičené na pomoc vojnovým veteránom, ktorí prišli vo vojne o zrak. Organizácia, ktorá vodiace psy trénovala, mala sídlo v Postupime a od roku 1916 pracovala podľa metodiky, ktorá vznikla na základe skúseností a potrieb vojnových veteránov, pre ktorých sa v Postupime vodiace psy cvičili. Táto metodika postupne prenikala ako „základ“ do ostatných vznikajúcich organizácií pre výcvik vodiacich psov pre civilistov a bola, podľa potrieb a nových poznatkov, jednotlivými organizáciami modifikovaná.

Cieľom výcviku v povojnovom období, v armádnej aj civilnej sfére, bolo poskytovať dobre vycvičených vodiacich psov. Metodika výcviku ale nebola štandardizovaná, jednotlivé krajiny a dokonca aj jednotlivé organizácie v tej istej krajine, si prispôbovali metodiku výcviku podľa vlastných znalostí o problematike a potrieb svojich klientov. Nejednotnosť v metodike výcviku, takto samozrejme viedla k nejednotnosti vo finálnom výsledku výcviku vodiacich psov.

Niet pochyb, že cieľom každej organizácie bolo pomáhať prostredníctvom vycvičených vodiacich psov, osobám s ťažkým zrakovým postihnutím, ale výsledná práca trénerov a aj práca vodiaceho psa s nevidiacim majiteľom vykazovala veľké rozdiely v súvislosti s úkonmi, ktoré vodiace psy vykonávali, aj ich kvalitou.

Myšlienka na zjednotenie metodík výcviku, do formy štandardov pre výcvik psov, pochádza zo zoskupenia organizácií, ktoré sa v tom čase venovali výcviku vodiacich psov, s názvom „Medzinárodná federácia škôl pre výcvik vodiacich psov“ (IGDF). Myšlienka na samotné založenie IGDF vznikala na konferenciách, ktoré sa konali vo Francúzsku (1973) a Londýne (1976). Na záver tretej medzinárodnej konferencie s témou „vodiace psy“ vo Viedni v roku 1983 sa účastníci dohodli na vytvorení skupiny so sídlom v Európe, ktorá by vypracovala normy, ktoré dnes nazývame štandardy pre vodiaceho psa. IGDF vypracovala komplexné štandardy, ktoré pokrývajú viaceré oblasti, ktoré súvisia s vodiacími psami. Od existencie IGDF sa štandardy opakovane upravovali a slúžia viac menej ako návod pre členské školy, pričom IGDF ako zastrešujúca organizácia, akceptuje určité rozdiely a modifikáciu jednotlivých štandardov členskými organizáciami, pričom modifikácia nevykazuje zásadné rozdiely ani rozpory s filozofiou IGDF.

1.3. Historická transformácia vybraných štandardov pre vodiace psy

V začiatkoch výcviku vodiacich psov bolo portfólio ich úloh iné, ako je v súčasnosti a jedna úloha, ktorá bola v minulosti považovaná za súčasť práce vodiaceho psa, je dnes zakázaná.

V minulosti mal vodiaci pes nasledovné úlohy:

Praktickú - ktorú predstavovalo samotné vodenie nevidiaceho

Obrannú - ktorú predstavovala ochranná (agresívna) reakcia psa na potenciálne ohrozenie nevidiaceho psovoda

Eticko-psychologickú - ktorá predstavuje možnosti nových sociálnych väzieb s okolím, nadväzovanie kontaktov prostredníctvom záujmu o vodiaceho psa, budovanie sebadôvery vo vlastné schopnosti postarať sa o iného živého tvora a byť vodca, získanie samostatnosti a nezávislosti od vodiaceho sprievodcu a podobne.

V súčasnosti je obranná úloha psa zakázaná a pes, ktorý by vykazoval akékoľvek známky agresie, bude z procesu výchovy alebo výcviku vodiacich psov, vyradený. História preukázala, že bez zrakovej kontroly, psovod nie je schopný identifikovať, či je hrozba reálna alebo imaginárna, čo psovi poskytuje možnosť rozhodovať samostatne o potenciálnom ohrození. Psy, ktoré disponovali možnosťami, samostatne rozhodovať kedy a na koho zaútočia, prestali vyhodnocovať, či je nebezpečenstvo reálne alebo nie, čo v praxi ohrozovalo okoloidúcich ľudí. Postupom času sa táto požiadavka, na obrannú funkciu psa vypustila z jeho úloh a v súčasnosti, je naopak celkom zakázaná.

V priebehu vývoja výcviku vodiacich psov prešli pomôcky používané na vodenie nevidiacich nasledovným vývojom:

- Prvé vodiace psy pracovali bez postroja a vodenie zabezpečovalo dlhé, cca dvojmetrové vodidlo, používaná palica, bola štandardná pánska vychádzková palica. Pri takomto spôsobe vedenia, psovod nebol schopný presne identifikovať dráhu pohybu psa, nedokázal psa presne nasledovať a prichádzalo ku kontaktom s prekážkami. Vychýlenie medzi psom a psovodom, spôsobovala jednak veľká vzdialenosť a jednak pružný materiál vodidla.
- Nasledoval prototyp postroja s vodičom, aby bolo možné psa lepšie presnejšie nasledovať. Materiál vodiča, ktorý zabezpečuje spojenie medzi psom a psovodom, bol v tých časoch mäkký a ohybný a hoci sa podmienky na vodenie a nasledovanie psa pre psovoda zlepšili, stále prichádzalo ku kolíziám.
- Postupne sa vyvinul postroj, ktorý pevne obopína psa a taktiež pevný vodič, ktorý je pripevnený na postroj s minimálnou flexibilitou a zabezpečuje tak maximálnu efektivitu a presnosť pri nasledovaní psa.

V priebehu vývoja výcviku vodiacich psov sa postupne vyvíjali a aplikovali aj rozdielne metódy výcviku a oproti používaným metódam „pokus-omyl-pokarhanie“, je dnes jednoznačne preferovaná metóda

pozitívneho podmieňovania, so zohľadnením možností psa, jeho schopnosti učiť sa, spôsobu učenia a typu pamäte. V súčasnosti je taktiež veľký dôraz kladený na dodržiavanie pravidiel „welfare“, ktoré predstavujú celkovú telesnú, mentálnu, sociálnu a environmentálnu pohodu zvierat a týkajú sa celkového života psa, nie iba jeho pracovnej časti, čo znamená zabezpečenie vhodných podmienok pre kvalitný život psa, v súlade s jeho potrebami (etológiou) a to nielen ten pracovný.

2. NÁVRH ŠTANDARDOV PRE VODIACE PSY PRE POTREBY SR

2.1. Všeobecné požiadavky na vodiaceho psa

- ❖ Vodiaci pes musí dosiahnuť palicovou mierou výšku v kohútiku minimálne 50 cm a váhu minimálne 20 kg.
- ❖ Vodiaci pes môže byť čistokrvný jedinec aj kríženec, s preukazom o pôvode alebo bez preukazu.
- ❖ Vzhľad psov má byť primeraný, aby klient nedostával negatívne alebo časté negatívne komentáre od verejnosti v súvislosti s vzhľadom vodiaceho psa.
- ❖ Vodiaci pes musí byť označený čipom pre spoločenské zvieratá a jeho pohyb, v prípade zmeny vlastníkov, musí byť časovo zaznamenaný v centrálnom registri spoločenských zvierat.
- ❖ Pre zahájenie tréningu je definovaný minimálny vek 12 mesiacov.
- ❖ Vodiaci pes nesmie mať v čase realizácie skúšky menej ako 18 mesiacov a viac ako 36 mesiacov v prípade jeho poskytovania prvej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím (ďalej len „osoba s ŤZP“).
- ❖ Zdravotné požiadavky na vodiaceho psa, ktorý má byť pridelený osobe s ťažkým zrakovým postihnutím sú nasledovné: negatívne komplexné vyšetrenie očí (prípadne genetické testy oboch rodičov), odporúčanie veterinárneho lekára na základe vyhodnotených vyšetrení na dyspláziu lakťových a bedrových kĺbov, absencia iných dedičných ochorení, ktoré by ohrozili funkciu vodiaceho psa, absencia chronických ochorení, ktoré by ohrozili funkciu vodiaceho psa.

Vodiace psy musia vykazovať tieto vlastnosti a prvky správania:

- ❖ Musia mať primeraný temperament, musia byť dobre trénovateľné, prispôsobivé a pokojné v prítomnosti zvierat a ľudí.
- ❖ Musia byť dobre motivovateľné a musia dobre reagovať na hlasové a fyzické povely trénera. Musia byť schopné rozvíjať a udržiavať koncentráciu a to aj v prítomnosti rôznych rozptýlení.
- ❖ Musia byť prispôsobivé rôznym zmenám prostredia a / alebo výmene ľudí.
- ❖ Musia mať nízky inštinkt prenasledovania - naháňania pohybujúcich objektov.
- ❖ Musia mať primerané pracovné tempo a ťah vo vodiči.
- ❖ Nesmú byť plaché, bojzlivé, nervózne alebo vykazovať nadmerné podozrievavé správanie alebo obranárske prejavy.
- ❖ V žiadnom prípade nesmú byť agresívne.
- ❖ Musia mať tiché, stabilné správanie mimo služby a v sociálnych situáciách.
- ❖ Nesmú mať lovecký pud - nesmú naháňať predmety a zvieratá.

- ❖ Musia mať dobré vyprázdňovacie návyky – vyprázdňovať sa na vhodných miestach.
- ❖ Nesmú trpieť alebo preukazovať neprimeraný diskomfort pri cestovaní..

2.2. Zručnosti vodiaceho psa

Vodiaci pes musí počas tréningu nadobudnúť a preukázať tieto zručnosti:

Požiadavky na ovládateľnosť a správanie:

1. Pes, na vôdzke aj bez nej, je spôsobilý nasledovať psovoda pri obratoch na mieste aj pri zmene smeru pri chôdzi.
2. Pes, na vôdzke aj bez nej, je spôsobilý pri chôdzi psovoda kráčať pri jeho nohe a kopírovať jej pohyb.
3. Pes riadne ovláda pokyny „sadni“, „lahni“, „vstaň“, „zostaň“. Pri odpočinku, pobyte psovoda v reštaurácii, čakárni a pod. musí pes zostať v bezprostrednej blízkosti psovoda. Pokyny a ich prevedenie sú súčasťou takzvanej „formálnej poslušnosti“, ktorá je súčasťou každého typu štandardného výcviku psa.
4. Pes je spôsobilý priniesť spadnutý alebo hodený predmet a podať ho psovodovi a následne zaujať miesto a polohu podľa požiadaviek psovoda. V prípadoch, keď psovod ponechá psa osamote na mieste s pohybom iných osôb, je pes spôsobilý správať sa pokojne, zostať na mieste, neštekať a ani inak neobťažovať ostatných ľudí.
5. Pes je spôsobilý, v prípade privolania psovodom, okamžite sa k nemu vrátiť a nadviazať s ním fyzický kontakt; signál na privolanie dáva psovod vodiacemu psovi buď pokynom „ku mne“ alebo použitím iného naučeného hesla, prípadne iným spôsobom podľa možností psovoda, pričom na privolanie je pes spôsobilý reagovať ihneď, bez ohľadu na činnosti, ktoré aktuálne vykonával a rušivé vnemy, ktoré sa môžu v prostredí vyskytovať. (Pri výcviku vodiaceho psa sú zohľadnené špecifiká budúceho psovoda so zdravotným postihnutím a jeho možnosti)
6. Pes nesmie v interiéroch a exteriéroch obťažovať ostatné osoby, zvieratá a prejavovať známky strachu či agresie.
7. Pes je spôsobilý ignorovať rušivé zvukové, pachové a zrakové vnemy vonkajšieho prostredia, reaguje na ne len do tej miery, aby jeho prejavy neohrozili bezpečnosť psovoda a ostatných osôb v blízkosti.
8. Pri cestovaní sa pes musí správať pokojne a nesmie prejavovať známky strachu alebo kinetózy. Na vlakových nástupištiach sa pes musí pohybovať v dostatočnej vzdialenosti od kraja nástupišťa, aby nebola osoba s ŤZP ohrozená pádom do koľajiska; na električkových ostrovčekoch sa pes musí správať pokojne, pohybovať sa tak, aby neohrozil bezpečnosť osoby a na pokyn osoby musí opustiť ostrovček požadovaným smerom a plniť nadväzujúce pokyn osoby s ŤZP.

Požiadavky na špecifické pracovné zručnosti vodiaceho psa:

1. Zahájenie chôdze a pravidelný chod: Pri vedení osoby s ŤZP pes zahájí pohyb na pokyn „vpred“ tak, aby bola rukoväť vodiča napnutá. Pes kráča zvyčajne po ľavej strane osoby s ŤZP, musí ísť pred ňou, aby jej v prípade potreby mohol označiť prekážky. Pes má pravidelný krok, musí byť pri obvyklej chôdzi uvoľnený, nesmie osobu s ŤZP príliš ťahať a bezdôvodne uhýbať zo smeru chôdze. V ojedinelých prípadoch alebo na žiadosť osoby s ŤZP môže pes pracovať na pravej strane osoby s ŤZP.
2. Odbočovanie a vracanie sa späť: Pes musí byť pripravený podľa pokynov zmeniť smer chôdze. Na povel „doľava“ a „vpravo“ musí vedieť reagovať podľa okolností čo najrýchlejšie a okamžite ako podmienky dovoľujú, odbočiť požadovaným smerom. Následne plynule pokračuje v chôdzi. Na pokyn "späť" urobí pes s osobou s ŤZP obrat doprava o 180 stupňov, vykročí po rovnakej trase a čaká na ďalší pokyn.
3. Zrýchlenie, spomalenie a prerušenie chôdze: Pes musí vedieť reagovať na pokyny, ktorými chce osoba s ŤZP zmeniť tempo chôdze alebo prerušiť chôdzu. Uvedené realizuje pokynmi: „tempo-tempo“ = zrýchlenie; „pomaly“ = spomalenie; „stoj“ = prerušenie chôdze.
4. Označenie chodníka a prevedenie cez vozovku: Pred vstupom na vozovku musí byť pes spôsobilý signalizovať osobe s ŤZP okraj chodníka tak, že zastaví čo najbližšie pri jeho hrane. Pes zastane a počká na pokyn na prevedenie cez vozovku. Pri prechádzaní cez vozovku má pes primerané tempo tak, aby sa osoba so zrakovým postihnutím čo najmenej zdržiavala na vozovke. Pri prechádzaní z vozovky na chodník musí pes obrubník označiť zastavením prednými nohami na chodníku.
5. Pri prechádzaní cez vozovku musí pes prechádzať na pokyn "preved" priamo, pokiaľ nie je v smere prechádzania prekážka, ktorú je potrebné obísť. Pes prechádza vozovku v šírke vymedzenej priechodom pre chodcov a podľa možnosti kolmo na protiahlý chodník. V prípade absencie označeného priechodu pre chodcov prechádza pes kolmo na protiahlý chodník vyrovnaným tempom chôdze, nesmie počas prechádzania bezdôvodne spomaliť alebo zastaviť, aby sa v jazdnej dráhe zdržiaval čo najmenej a čo najkratšiu dobu.
6. Chôdza po schodoch: Pri schádzaní schodov smerom nadol pes označí schody tak, že zostane stáť na kraji prvého schodu a čaká na ďalší povel. Po schodoch vykročí až na povel „vpred“ a zastavením označí posledný schod. Nie je chybou, keď pred schodmi spomalí tempo chôdze. Pred chôdzou schodmi smerom nahor pes zastaví prednými nohami na prvom schode a počká na ďalší povel. Po schodoch vykročí až na povel "vpred" a zastavením označí posledný schod. Pes musí po schodoch kráčať podľa potrieb osoby s ŤZP, ktorá ide vedľa psa. V prípade požiadavky osoby s ŤZP je možné viesť psa na vodidle. Pes nesmie ťahať alebo inak ohroziť bezpečnosť osoby s ŤZP, ktorú vedie alebo vedľa nej kráča.
7. Prekážky sprava a zľava: Ak sa na trase, ktorou vedie pes osobu s ŤZP, nachádza prekážka na pravej alebo ľavej strane, pes prekážku obchádza s osobou s ŤZP tak, aby zabezpečil osobe s ŤZP dostatočne široký priestor a mohla bezpečne prejsť bez kontaktu s prekážkou. Nie je chybou, ak pes pri prechádzaní okolo prekážky spomalí tempo chôdze a upozorní tak na neho osobu s ŤZP. Ak je pri prechádzaní okolo prekážky priestor natoľko úzky, že by pes s osobou s ŤZP bezpečne neprešiel, pes na také miesto upozorní podľa potreby výrazným spomalením tempa alebo zastavením.

8. Povrchové prekážky: Ak sa na trase, ktorou vedie pes osobu s ŤZP, nachádza povrchová prekážka nad alebo pod úrovňou terénu, pes ju v prípade možnosti obíde bez zmeny tempa. V prípade, že povrchovú prekážku nie je možné obísť, pes podľa potreby výrazne spomalí tempo alebo označí prekážku zastavením.

9. Vysoké prekážky: V prípade výskytu vysokých prekážok, ktoré pes dokáže podísť, ale osoba s ŤZP nie, musí byť pes spôsobilý identifikovať takúto prekážku a obísť ju alebo signalizovať jej výskyt osobe s ŤZP zastavením, ak nie je možné sa jej vyhnúť.

10. Pohyblivé prekážky: Pohyblivé prekážky, ktoré sa vyskytnú na trase, ktorou pes vedie osobu s ŤZP (iní chodci, detské kočíky, bicykle a pod.), pes obchádza spôsobom, ktorý dokáže operatívne vyhodnotiť ako najbezpečnejší tak, aby osoba s ŤZP do prekážky nenarazila. Pritom sa predpokladá aj aktívna súčinnosť zo strany osôb, ktoré predstavujú pohyblivú prekážku.

11. Vyvedenie z neprehľadnej situácie: V prípade, ak prekážka zaberá celú šírku chodníka, musí ju pes označiť zastavením, na ďalší povel sa jej samostatne a bezpečne vyhnúť a pokračovať v smere chôdze. Pes musí byť schopný zhodnotiť neprehľadnú situáciu, keď nemožno ďalej pokračovať v chôdzi. Pes sa musí na pokyn „vyved“ vedieť zorientovať, samostatne situáciu vyriešiť, obísť prekážku a vrátiť sa späť na pôvodnú trasu. Pes na známej trase nájde cestu späť z interiéru (obchodné domy, stanice) ku vchodovým dverám a nájde trasu domov, ak osoba so zrakovým postihnutím stratí orientáciu.

12. Vyhľadanie a jazda na eskalátore: V prípade používania eskalátora (pohyblivé schody) pes na pokyn osobu s ŤZP privedie k eskalátoru, ktorý premáva správnym smerom a zastaví tak, aby bolo možné bezpečné overenie smeru pohybu eskalátora na držadle. Pes nastupuje na eskalátor výhradne na pokyn "vpred" zároveň s osobou s ŤZP. Počas jazdy pes v klude stojí, neotáča sa, nesmie prejavovať strach. Pri vystupovaní pes v pokoji, plynulo z eskalátora vystúpi.

13. Chôdza pri okraji cesty bez chodníkov: Pes musí vedieť viesť osobu s ŤZP v situácii, kedy po strane cesty nie sú žiadne vymedzené chodníky. Podľa pravidiel cestnej premávky musí ísť chodec po ľavom okraji cesty. Na pokyn "doľava kraj" alebo „vpravo kraj" sa musí pes držať ľavej alebo pravej krajnice v takej blízkosti, ako to dovoľujú terénne nerovnosti. Pes musí vedieť udržiavať bezpečnú vzdialenosť od okraja (krajnice) vozovky na ľavej aj na pravej strane.

14. Vyhľadanie priechodu pre chodcov a signalizačného zariadenia: Pes musí na pokyn „zebra“ vedieť nájsť označený priechod pre chodcov alebo v relevantnom prípade nájsť zariadenie pre svetelnú signalizáciu na prechod pre chodcov. Pes privedie osobu s ŤZP do bezprostrednej blízkosti zariadenia pre svetelnú signalizáciu tak aby bolo možné zariadenie použiť. Následne pes po pokyne označí kraj chodníka smerom na cestu a zostáva stáť, kým nedostane pokyn na prevedenie cez vozovku.

15. Vyhľadanie schodov: Na pokyn "schody" musí pes vedieť nájsť schody v interiéri aj exteriéri a priviesť k nim osobu s ŤZP. Pes vyhľadá na pokyn „schody“ aj pri nástupe a výstupe pri preprave verejnou hromadnou dopravou.

16. Vyhľadanie dverí: Na pokyn "dvere" musí pes vedieť nájsť najbližšie dvere, dovieť osobu s ŤZP do ich tesnej blízkosti a vyčkať na ďalší pokyn. Po otvorení dverí nimi pes s osobou bezpečne prejde, zastaví a počká, kým osoba s ŤZP dvere zatvorí. V prípade, že sú dvere otvorené, pes zastavením

označí priestor zárubní na dverách, prípadne výrazne spomalí tempo chôdze a bezpečne prejde dverami tak, aby mala osoba s ŤZP dostatok miesta na bezpečný prechod priestorom dverí. Pes na pokyn "dvere" nájde dvere v exteriéri aj interiéri, dvere do aj z dopravných prostriedkov, dvere do výťahu aj samootváracie dvere.

17. Vyhľadanie zastávky: Na pokyn "zastávka" musí pes vedieť vyhľadať zastávku verejnej hromadnej dopravy. Pes nesmie vykazovať známky strachu alebo stresu pri príchode prostriedku verejnej hromadnej dopravy.

18. Nástup a výstup do a z dopravného prostriedku: Pri nástupe do električky, autobusu a trolejbusu pes na pokyn "dvere" vyhľadá a označí dvere (zvyčajne prvé) do vozidla. Pes na pokyn "vpred" nastúpi do vozidla a zaujme na pokyn "na miesto" miesto za vodičom alebo iné vhodné miesto podľa konkrétneho dopravného prostriedku. V prípade, kedy nie je osobe s ŤZP známa poloha sedadiel, pes na povel "ukáž miesto" privedie osobu s ŤZP k voľnému sedadlu. Pri nástupe do vlaku pes na pokyn "dvere" vyhľadá dvere, osoba s ŤZP drží psa na vôdzke, na pokyn "hop" vyskočí pes do vlaku na plošinu a čaká. Osoba s ŤZP nastúpi samostatne za psa. Pes musí nastupovať pokojne, v relevantnom prípade nájsť voľné sedadlo a zaujať určené miesto. Pes musí byť schopný na pokyn nastúpiť do auta na určené miesto podľa typu vozidla. Pri vystupovaní z električky, autobusu, trolejbusu na pokyn "dvere" musí pes nájsť východ a zastaviť pri prvom schode, pri nízkopodlažných dopravných prostriedkoch pri hrane vozidla a potom ísť na pokyn náležitým spôsobom za osobou s ŤZP rýchlosťou podľa potreby osoby a s ohľadom na situáciu. Pri výstupe z vlaku pes vyhľadá dvere a privedie osobu s ŤZP k dverám. Z vlaku vystupuje ako prvá osoba s ŤZP, pes zostáva na pokyn „zostaň“ pri dverách a až na pokyn nasleduje osobu s ŤZP. Pri výstupe z auta smie pes opustiť auto až na pokyn, pri otvorení dverí zostáva v pokoji a čaká na pokyn.

19. Vyhľadanie a označenie chodníka: Na pokyn "chodník" pes musí vedieť nájsť a označiť okraj chodníka.

20. Vyhľadanie výťahu: V priestoroch s výťahom je pes spôsobilý vyhľadať a označiť dvere výťahu. Osoba s ŤZP po otvorení dverí dá povel "vpred" pes vstúpi do výťahu a na povel "miesto" zaujme miesto pri stene, nasmerovaný rovnako ako psovod, nevstáva, nepobehuje, vstane až po zastavení výťahu na povel osoby.

21. Vyhľadanie voľného miesta na sedenie: Pes musí byť schopný vyhľadať na pokyn „miesto“, voľné miesto v interiéroch aj exteriéroch a označiť ho buď položením hlavy na ukazovanú plochu, alebo zastavením, prípadne zasadnutím tesne pred označovanou plochou tak, aby ju bol psovod schopný identifikovať.

22. Vyhľadanie iného, požadovaného objektu: Pes musí byť schopný vyhľadať aj iný, vopred vybraný objekt ako napríklad smetný kôš, stĺp pouličného osvetlenia, bankomat a iné. Vyhľadanie špecifického predmetu môže mať pritom orientačné alebo praktické využitie.

3. SKÚŠKA VODIACEHO PSA

Po ukončení fázy výcviku, je nevyhnutné, aby vodiaci pes pred pridelením osobe so zrakovým postihnutím, preukázal svoje zručnosti a schopnosť vodiť. Preskúšanie je simuláciou budúcej reálnej práce vodiaceho psa a je preto realizované v nepriehľadných okuliaroch.

Vyššie uvedené štandardy pre vodiaceho psa, určujú **tri oblasti**, v ktorých má vodiaci pes vykazovať požadované kvalitatívne aj kvantitatívne parametre.

1. Cviky určené na vodenie osoby so zrakovým postihnutím.

Pes svoje zručnosti preukazuje s trénerom, ktorý má nasadené nepriehľadné okuliare a simuluje tak stratu zraku. Ako garant bezpečného pohybu trénera, ktorý je „naslepo“, je prítomný asistent, ktorý zadáva trénerovi inštrukcie o smere pohybu, zmenách smeru pohybu a prvkoch v priestore, ktoré má pes vyhľadať alebo vyriešiť. Pri práci psa, asistent nezasahuje žiadnym spôsobom do výkonu psa, ani neupozorňuje trénera, ktorého pes vedie, na kvalitu výkonu alebo prípadné ohrozenia, či chyby psa. Pes tak musí samostatne a v plnej miere preukázať svoje schopnosti pri vodení osoby so zrakovým postihnutím. Svoje schopnosti vodiť, pes preukazuje:

- a) na úseku, ktorý mohol tréner so psom vopred nacvičiť, pes ho pozná a úsek je definovaný ako „známa trasa“. Na tejto trase pes rieši prvky, ktoré sa na úseku prirodzene nachádzajú.
- b) na úseku, ktorý nie je psovi vopred známy a smer a prvky vyberá asistent náhodne. Na tomto úseku musí pes preukázať všetky požadované zručnosti, definované v zoznamoch cvikov určených na vodenie osoby so zrakovým postihnutím a asistent účelovo naviguje trénera tak, aby požadované prvky pes absolvoval.

2. Formálna poslušnosť.

Pes svoje zručnosti preukazuje opäť v podmienkach simulácie straty zraku, to znamená, že tréner má nasadené nepriehľadné okuliare. V oblasti formálnej poslušnosti, pes preukazuje úroveň ovládateľnosti a prvky základnej poslušnosti, ktoré bude osoba so zrakovým postihnutím denne používať pri bežnej komunikácii so psom. Jedná sa o prvky, ktoré sú súčasťou každého typu výcviku a patria k nemu prvky :

- a) Odvolanie z pohybu navolno
- b) Odvolanie z odloženia
- c) Odvolanie zo situácie s rušivým podnetom
- d) Polohy psa, sadni, ľahni, vstaň
- e) Odloženie psa so zotrvaním psa na mieste odloženia
- f) Prinášanie rôznych predmetov, s odovzdaním predmetu do ruky psovoda
- g) Obraty na mieste
- h) Chôdza pri nohe psovoda v správnej pozícii

Celé preskúšanie formálnej poslušnosti pes vykoná na jednom vybranom mieste, v prítomnosti rôznych rušivých podnetov ako pohyb okoloidúcich ľudí, prítomnosť iných zvierat (holuby, psi, mačky) hluk a podobne.

3. Celkové správanie psa

Pod pojmom „celkové správanie“, rozumieme komplexné posúdenie osobnostných predpokladov psa pre spoluprácu s osobou so zrakovým postihnutím, ochotu psa vyhovieť aj napriek zníženej miere komfortu, ochotu psa (empatiu) spolupracovať bez priamej zrakovej kontroly, ako aj tréningom dosiahnutú úroveň sociálneho správania psa. Správanie psa je pritom závislé vo väčšej miere od osobnostných predpokladov psa, ako od samotného tréningu, čo znamená, že výborne vycvičený vodiaci pes, nemusí byť ochotný spolupracovať s osobou, ktorá nie je dostatočne zdatná v problematike kynológie. Takýto pes, napriek vysokej úrovni špeciálnych zručností, nebude dobrým vodiacim psom.

4. ZÁVER

Napriek skutočnosti, že v súčasnosti, (2021) nie je legislatívou SR požadovaný štandard, predpisujúci všeobecné podmienky, či špeciálne zručnosti vodiaceho psa, štandardy pre vodiaceho psa sú nevyhnutné, ako nástroj na posúdenie práce a správania vodiaceho psa. Bez existencie „noriem“, je možné akékoľvek správanie, či výkon psa, považovať za dostatočné, z hľadiska subjektívneho pohľadu každého posudzovateľa. Pri absencii noriem nie je preto možné odpozorovať akékoľvek neprimerané správanie psa alebo jeho nedostatočný pracovný výkon. Vodiace psy, sú v legislatíve SR definované ako kompenzačná pomôcka, majú osobitné prístupové práva a preto je miera ich interakcie s okolím vyššia, ako u psov, ktoré sú definované ako domáce zvieratá a majú obmedzený prístup do verejných priestorov. Vodiace psy sa pohybujú na verejnosti bez obmedzení a sú zbavené povinnosti nosiť nasadený náhubok bez ohľadu na to, kde sa nachádzajú. Prípadná nevhodná povaha vodiacich psov, alebo ich nevhodné správanie, môže byť hrozbou pre verejnosť. Nedostatočné pracovné zručnosti, či nedostatočná ovládateľnosť, v súvislosti s nevhodnou povahou psa, zas môže ohroziť bezpečnosť osoby so zrakovým postihnutím, ktorá je majiteľom vodiaceho psa. Publikácia „Štandardy pre vodiaceho psa“ má ambíciu stať sa „návodom“ pre výber vhodných psov a posúdenie úrovne zručností vodiaceho psa. Je určená pre laickú aj odbornú verejnosť, pre trénerov aj organizácie, ktoré sa tejto problematike venujú. Publikácia bola vytvorená na základe spolupráce s partnerskými organizáciami, na základe dlhoročných skúseností s účelovým chovom vodiacich psov aj spätnej väzby majiteľov vodiacich psov.